

РЕГУЛЮВАННЯ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В АГРАРНОМУ СЕКТОРІ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

©2023 ШЕВЧЕНКО Н. Ю., КАРПОВИЧ А. А., МОКРОВОЛЬСЬКИЙ О. М.

УДК 339.972
JEL: Q13; Q18

Шевченко Н. Ю., Карпович А. А., Мокровольський О. М. Регулювання зовнішньоекономічної діяльності в аграрному секторі України в умовах воєнного стану

Виявлено, що в умовах воєнного стану зростає вагомість аграрного сектора для розширеного відтворення потенціалу національного господарства загалом і забезпечення макроекономічної стабільності в країні. Встановлено, що одним із базових чинників прискореного розвитку аграрного сектора економіки України є активізація зовнішньоекономічної діяльності суб'єктів аграрного підприємництва та переробно-харчових виробництв, зокрема шляхом збільшення обсягів експорту продукції з високою доданою вартістю й обмеження непродуктивного та нарощення високотехнологічного аграрного імпорту. Обґрунтовано, що ключовою інституціональною передумовою розширення спектра зовнішньоекономічних зв'язків українських суб'єктів аграрного та агропромислового підприємництва виступає вдосконалення системи регулювання зовнішньоекономічної діяльності через умонтування додаткових регуляторів у спектр методів, інструментів та важелів регуляторного впливу на експортно-імпортні потоки та розбудову логістично-складської інфраструктури. Встановлено, що регулювання зовнішньоекономічної діяльності суб'єктів аграрного підприємництва та переробно-харчових виробництв являє собою сукупність бюджетно-податкових, митних, кредитних, антидемпінгових, страхових, ліцензійно-дозвільних і регламентних методів та інструментів регуляторного впливу на експортно-імпортні потоки сільськогосподарської продукції та продовольчих товарів, а також на поліпшення інфраструктури зберігання сільськогосподарської продукції та продовольчих товарів. Обґрунтовано, що в умовах воєнного стану передусім необхідно забезпечити урізноманітнення методів та інструментів прямої та непрямої бюджетної підтримки аграрного експорту, зокрема в частині забезпечення своєчасного та безперервного відшкодування українським експортерам аграрної продукції ПДВ, а також урізноманітнення методів та інструментів кредитної підтримки експортерів продукції з високою доданою вартістю та операторів високотехнологічного імпорту для потреб агротехнічного, зооветеринарного та агрохімічного забезпечення розвитку вітчизняної аграрної сфери.

Ключові слова: регулювання, зовнішньоекономічна діяльність, аграрний сектор, експорт, імпорт, стимулювання, додана вартість, воєнний стан.
Рис.: 2. Бібл.: 8.

Шевченко Наталія Юріївна – кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри фінансів Національного університету біоресурсів і природокористування України (вул. Героїв Оборони, 15, Київ, 03041, Україна)

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-8506-1782>

Researcher ID: <https://www.webofscience.com/wos/author/record/K-4953-2014>

Scopus Author ID: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorid=57638467100>

Карпович Андрій Анатолійович – кандидат економічних наук, молодший науковий співробітник відділу патентно-ліцензійної, винахідницької та раціоналізаторської роботи Національного університету біоресурсів і природокористування України (вул. Героїв Оборони, 15, Київ, 03041, Україна)

ORCID: <https://orcid.org/0009-0002-4777-7100>

Мокровольський Олександр Михайлович – аспірант кафедри фінансів Національного університету біоресурсів і природокористування України (вул. Героїв Оборони, 15, Київ, 03041, Україна)

ORCID: <https://orcid.org/0009-0001-3749-4265>

UDC 339.972
JEL: Q13; Q18

Shevchenko N. Yu., Karpovych A. A., Mokrovolskyi A. M. Regulation of Foreign Economic Activity in the Agricultural Sector of Ukraine under Martial Law
It is found that under martial law, the importance of the agricultural sector for the expanded reproduction of the potential of the national economy as a whole along with the provision of the macroeconomic stability in the country increases. It is determined that one of the basic factors of accelerated development of the agrarian sector of the economy of Ukraine is the intensification of foreign economic activity of subjects of agrarian entrepreneurship, intense activities at the processing and food production plants, in particular by increasing the volume of exports of products with high added value and limiting unproductive and increasing high-tech agricultural imports. It is substantiated that the key institutional prerequisite for expanding the spectrum of foreign economic relations of Ukrainian subjects of agrarian and agro-industrial entrepreneurship is the improvement of the system of regulation of foreign economic activity through the introduction of additional regulators in the range of methods, instruments, levers of regulatory influence on export-import flows and the development of logistics and warehousing infrastructure. It is determined that the regulation of foreign economic activity of subjects of agrarian entrepreneurship along with the processing and food production plants is a set of budgetary-tax, customs, loaning, anti-dumping, insurance, licensing and reglementary methods and instruments of regulatory influence on export-import flows of agricultural products and food products, as well as on improving the infrastructure of storage of agricultural products and foods. It is substantiated that in the conditions of martial law, first of all, it is necessary to ensure the diversification of methods and tools of direct and indirect budgetary support for agricultural exports, in particular in terms of ensuring timely and uninterrupted VAT reimbursement to Ukrainian exporters of agricultural products, as well as diversification of methods and tools of loaning support for exporters of high value-added products and operators of high-tech imports for the needs of agrotechnical, veterinary and agrochemical support for the development of the domestic agricultural sector.

Keywords: regulation, foreign economic activity, agricultural sector, exports, imports, stimulation, value added, martial law.

Fig.: 2. Bibl.: 8.

Shevchenko Nataliia Yu. – PhD (Economics), Associate Professor, Associate Professor of the Department of Finance, National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine (15 Heroiv Oborony Str., Kyiv, 03041, Ukraine)

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-8506-1782>

Researcher ID: <https://www.webofscience.com/wos/author/record/K-4953-2014>

Scopus Author ID: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57638467100>

Karpovych Andrii A. – PhD (Economics), Junior Researcher of the Department of Patent-licensing, Invention and Innovation Work, National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine (15 Heroiv Oborony Str., Kyiv, 03041, Ukraine)

ORCID: <https://orcid.org/0009-0002-4777-7100>

Mokrovolskyi Aleksander M. – Postgraduate Student of the Department of Finance, National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine (15 Heroiv Oborony Str., Kyiv, 03041, Ukraine)

ORCID: <https://orcid.org/0009-0001-3749-4265>

В умовах збройної агресії російських загарбників, котра призвела до руйнації виробничо-технічної бази гірничо-металургійного комплексу та інших експортоорієнтованих виробництв, розміщених у старопромислових регіонах, ще більше підвищилося вагомість аграрного сектора для забезпечення розширеного відтворення ресурсно-виробничого потенціалу національного господарства та створення сприятливих умов для життєдіяльності домогосподарств. Аграрний сектор відіграє структуроутворювальну роль як базова ланка господарського комплексу, а також як сектор національної економіки, який приносить левову частку валютних надходжень від експортної діяльності. З огляду на це, нарощення масштабів зовнішньоекономічної діяльності, передусім обсягів експортних поставок сільськогосподарської продукції та продовольчих товарів, виступає не лише запорукою зростання рівня капіталізації сільського господарства та сектора переробно-харчових виробництв, але і важливим чинником збалансування торговельного балансу та стабілізації макроекономічної ситуації в країні загалом.

Занепокоєння викликає факт погіршення умов здійснення зовнішньоекономічної діяльності після вторгнення російських агресорів на територію України, зокрема ускладнення умов для експортної діяльності вітчизняних суб'єктів аграрного та агропромислового підприємництва у зв'язку з неможливістю використовувати для експорту сільськогосподарської продукції та продовольчих товарів інфраструктуру вітчизняних портів внаслідок дій ворога та блокування представниками окремих країн Центральної Європи шляхів проїзду українського автотранспорту. У таких ускладнених умовах актуалізується проблема вдосконалення регулювання зовнішньоекономічної діяльності суб'єктів аграрного підприємництва та переробно-харчових виробництв як сукупності бюджетно-податкових, митних, кредитних, антидемпінгових, страхових, ліцензійно-дозвільних і регламентних інструментів регуляторного впливу на експортно-імпортні потоки сільськогосподарської продукції та продовольчих товарів, а також засобів захисту рослин і тварин, кормових добавок, відходів та залишків харчової промисловості, щоб закласти

додаткові стимули для нарощення обсягів експортних поставок, зокрема продукції з високою доданою вартістю, а також зменшення обсягів непродуктивного імпорту.

У працях А. Ключник, Д. Міщенко, Л. Міщенко, Ю. Попової, Т. Рибаквої, Л. Свистун, А. Федоренко, А. Філіпенко, Т. Філіпенко, К. Штепенко [1–3; 5; 6; 8] розглядаються теоретичні підходи до формування механізмів державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності, а також особливості регулювання розвитку зовнішньоекономічної діяльності аграрних підприємств, розкривається зміст регулювання зовнішньоекономічної діяльності аграрного сектора в умовах євроінтеграційних процесів України, виокремлюються передумови та інституційні підвалини становлення системи фінансового регулювання зовнішньоекономічної діяльності. Водночас не повною мірою сформованими є авторські підходи до вдосконалення інструментарію регулювання зовнішньоекономічної діяльності з урахуванням викликів воєнного стану та наслідків структурних зрушень у господарському комплексі України останніми роками.

Метою статті є обґрунтування пріоритетів удосконалення регулювання зовнішньоекономічної діяльності в аграрному секторі України з урахуванням викликів воєнного стану та структурних зрушень останніх років у національному господарстві.

Зовнішньоекономічна діяльність в аграрному секторі може значною мірою сприяти впровадженню ефективних технологій, вирішенню гострої проблеми переоснащення переробної промисловості, нарощуванню потужностей підприємств зі зберігання сільськогосподарської продукції [2]. Отже, виникає необхідність у формуванні набору методів та інструментів регулювання зовнішньоекономічної діяльності в аграрному секторі, який сприятиме нарощенню експортного потенціалу агропромислового виробництва та скоротить непродуктивний сировинний імпорт. Система регулювання зовнішньоекономічної діяльності в аграрному секторі України є інтегрованою та логічно побудованою сукупністю методів та інструментів регуляторного впливу на суб'єкти аграрного та агропромислового

підприємництва, а також на розвиток логістичної та складської інфраструктури зберігання сільськогосподарської сировини та продовольчих товарів. З огляду на це відправним пунктом виявлення сутності та прикметних рис системи регулювання зовнішньоекономічної діяльності в аграрному секторі України виступає дослідження загального змісту та основних складових «регулювання зовнішньоекономічної діяльності» як економічної категорії.

Базовою методологічною умовою формування інституціональної конструкції регулювання зовнішньоекономічної діяльності, за словами Д. Міщенко та Л. Міщенко, є те, що використання системи фінансових методів, інструментів, засобів та важелів впливу являє собою сутність фінансового регулювання зовнішньоекономічної діяльності та проявляється в концентрації фінансів у цій сфері [3]. Водночас система регулювання зовнішньоекономічної діяльності поряд із фінансовими методами та інструментами охоплює ліцензійно-дозвільні та регламентні інструменти регуляторного впливу на експортно-імпортні потоки сільськогосподарської продукції та продовольчих товарів

Урізноманітнення експортно-імпортних відносин, диверсифікація форм та методів розрахунків, цифрова трансформація економічних відносин вимагають удосконалення системи регулювання зовнішньоекономічної діяльності. Виходячи з цих міркувань Т. Філіпенко та А. Філіпенко переконані, що регуляторний вплив на зовнішньоекономічні ланцюги має охоплювати: державну фінансову підтримку вітчизняних експортерів, виробників імпортозамінних товарів та конкурентоспроможної продукції; створення інфраструктури зовнішньої торгівлі та сучасної системи її інформаційного забезпечення; реалізацію гнучкої експортно-імпортної політики; гнучке застосування заходів торговельного захисту на внутрішньому та зовнішньому ринках України; стимулювання диверсифікації експорту та імпорту, розширення пропозиції продукції [8]. Даний підхід заслуговує на увагу з огляду на те, що в умовах цифровізації економічних відносин трансформація інформаційного забезпечення управління експортно-імпортними потоками є запорукою зниження трансакційних витрат, пов'язаних з угодами щодо купівлі-продажу продукції, що в підсумку забезпечить підвищення рівня її конкурентоспроможності. В умовах загострення конкуренції на глобальних ринках важливого значення набуває також інституціоналізація широкого спектра інструментів захисту вітчизняних товаровиробників, що сприятиме зміцненню їх позицій на вітчизняному та іноземному ринках, а також приведе до скорочення непродуктивного імпорту.

А. Ключник до переліку основних методів та інструментів регулювання зовнішньоекономічної діяльності суб'єктів аграрного підприємництва від-

носить: економічні методи оперативного регулювання (валютних, фінансово-кредитних операцій та ін.) у рамках законів України; акти тарифного і нетарифного регулювання, які видаються державними органами України в межах їх компетенції; зовнішньоторговельний контракт, який укладається суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності та не суперечить законам України [1]. В умовах євроінтеграційних устремлень України даний перелік методів та інструментів має бути доповнений комплексом ліцензійно-дозвільних і регламентних регуляторів, щоб прискорити процеси гармонізації вітчизняних та європейських регламентів якості та безпечності сільськогосподарської продукції та продовольчих товарів.

Враховуючи значний вплив природно-кліматичних і природно-ресурсних чинників на ефективність господарювання у сфері сільськогосподарського виробництва, система регулювання зовнішньоекономічної діяльності в аграрному секторі порівняно з іншими секторами має охоплювати значно ширший набір методів, інструментів та важелів регуляторного впливу на експортно-імпортні потоки в агропродуктових ланцюгах. Уже тривалий період як вагомий резерв активізації зовнішньоекономічної діяльності в аграрному секторі України розглядається нарощення обсягів виробництва екологічно чистої сільськогосподарської продукції. Тому варто вмонтувати в набір методів регулювання зовнішньоекономічної діяльності, зокрема експортних потоків, методи та інструменти державної підтримки наукових досліджень щодо створення та впровадження нових екологічно чистих ресурсозберезувальних технологій [6]. Враховуючи те, що у високорозвинених країнах підвищеним попитом користується продукція органічного сільськогосподарського виробництва, стимулювання нарощення масштабів органічного сегмента в сільському господарстві дасть змогу вітчизняним товаровиробникам завоювати додатковий сегмент на висококонкурентному ринку країн Заходу.

До того ж набір регуляторів впливу на суб'єкти зовнішньоекономічної діяльності в аграрному секторі має враховувати, згідно з підходом Т. Рибаківської, специфіку взаємозв'язку методів, інструментів та важелів регуляторного впливу на експортно-імпортні потоки. Набір методів має охоплювати митно-тарифні, валютні, фінансово-кредитні та податкові методи, а також методи страхування ризиків та методи інвестування експортоорієнтованих сегментів аграрного сектора. Інструменти фінансового регулювання зовнішньоекономічної діяльності в рамках відповідних методів повинні містити низку прийомів і засобів, які дають змогу впорядкувати та цілеспрямувати процес фінансового впливу на експортно-імпорту діяльність суб'єктів аграрного та агропромислового підприємництва. А інструменти, своєю чергою, мають приводитися в дію фінансовими важелями у формі

норм, нормативів, порядків, які є «вбудованими» в інструменти та справляють стимулювальні або стримувальні дії у формі стимулів та санкцій [5]. Саме забезпечення результативної взаємодії між методами, інструментами та важелями регуляторного впливу на експортно-імпорتنі потоки і на темпи розбудови логістично-складської інфраструктури, а також створення умов для їх взаємного приведення в дію, виступає ключовим детермінантом формування сучасного інструментарію регулювання зовнішньоекономічної діяльності в аграрному секторі України, який дасть можливість ліквідувати «вузькі місця» у співвідношенні експорту та імпорту сільськогосподарської продукції та харчових продуктів, усунути перегини у відшкодуванні експортерам ПДВ, які спостерігалися у 2022 р., а також позбавитися синдрому сировинної спрямованості вітчизняного аграрного експорту. Ба більше, формування системи регулювання зовнішньоекономічної діяльності в аграрному секторі України має враховувати фактор високого рівня чутливості світових ринків сільськогосподарської сировини, де незначне коливання пропозиції зумовлює значні коливання цінової кон'юнктури, що великою мірою може вплинути на сальдо зовнішньої торгівлі аграрною продукцією загалом.

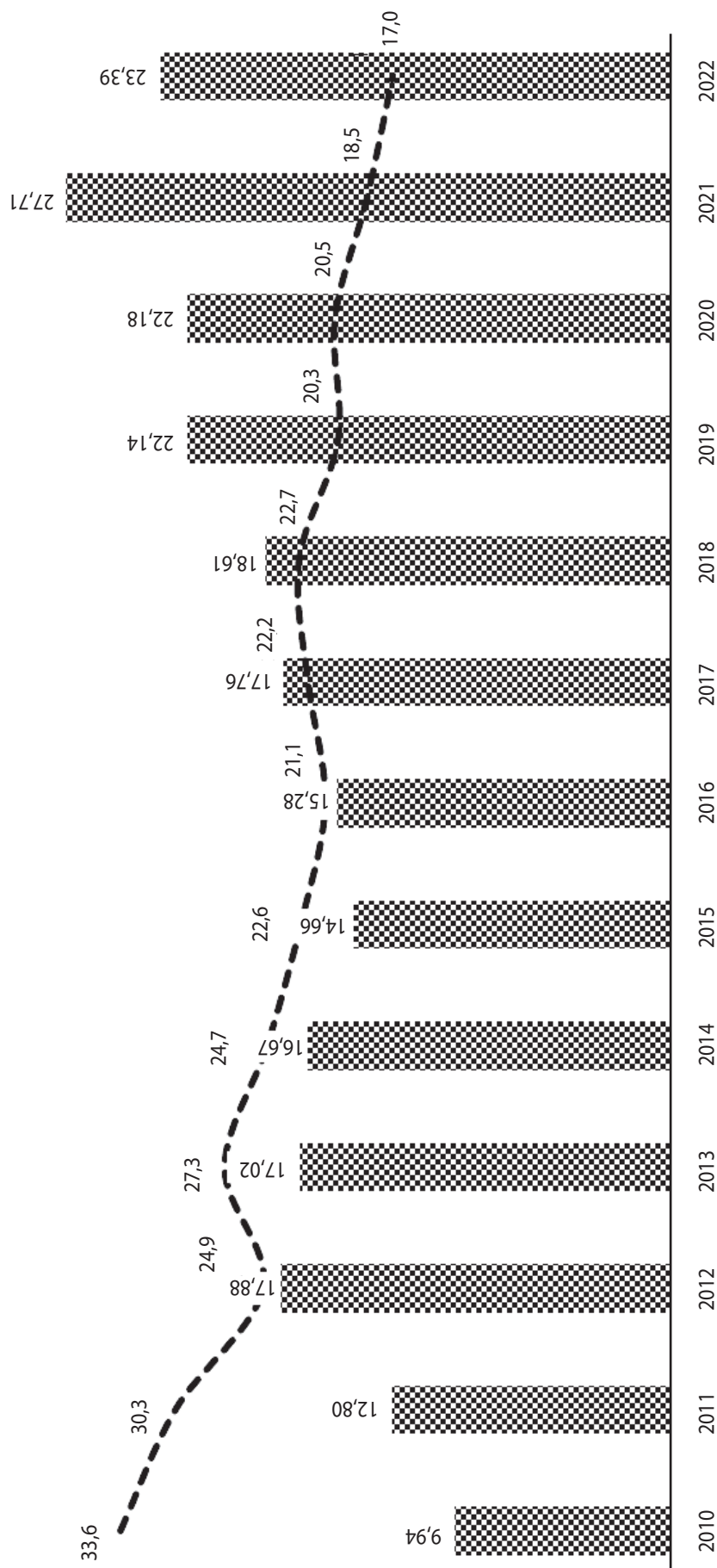
Останніми десятиліттями за Україною закріпився статус країни, експортні поставки сільськогосподарської продукції котрої фактично забезпечують продовольчу безпеку окремих частин світу. Це, як правило, продукція рослинництва. В імпорті натомість найбільшу питому вагу займають готові харчові продукти, що свідчить про те, що в Україну завозиться продукція з високою доданою вартістю, а це маркер того, що наша країна, маючи сприятливі можливості для нарощення обсягів виробництва готових харчових продуктів, фактично дотує економіки інших країн. Певною мірою така ситуація зумовлена відсутністю в системі регулювання зовнішньоекономічної діяльності в аграрному секторі набору регуляторів, які прямо та опосередковано стимулювали б виробництво та експорт продукції з високою доданою вартістю.

Загалом переорієнтація в зовнішньоекономічній діяльності української економіки на аграрний експорт у зв'язку зі згоранням експортного потенціалу високотехнологічних галузей і виробництв важкої індустрії забезпечила зростання обсягів експортних поставок протягом періоду 2010–2012 рр. і 2015–2021 рр. (рис. 1). Збільшення експорту відбувалося шляхом зростання обсягів виробництва та розширення номенклатурних позицій продукції рослинництва. Разом із тим частка продукції з високою доданою вартістю, до якої належать продукція тваринництва та продукція харчової промисловості, знижувалася, що пов'язано зі зменшення поголів'я великої рогатої худоби в сільськогосподарських підприємствах і в секторі сільських домогосподарств.

Так, якщо у 2010 р. питома вага продукції з високою доданою вартістю в сукупному аграрному експорті становила 33,6%, у 2013 р. – 27,3%, у 2017 р. – 22,2%, то у 2022 р. – 17,0%. Зокрема, у 2022 р. порівняно з 2017 р. питома вага продукції з високою доданою вартістю в сукупному аграрному експорті знизилася на 16,6%. Причиною такої ситуації стало повномасштабне вторгнення російських загарбників на територію України, що унеможливило на деяких територіях виробництво продукції з високою доданою вартістю, передусім на територіях, які були під окупацією. Деструктивний вплив на динаміку та структуру аграрного експорту також справив факт неможливості використовувати інфраструктуру окремих портів для виконання угод щодо експорту сільськогосподарської продукції та продовольчих товарів. Унаслідок російського вторгнення також зменшилися бюджетні можливості держави своєчасно відшкодувати ПДВ вітчизняним експортером, що теж деструктивно вплинуло на обсяги експортних поставок. Зокрема, після 24 лютого 2022 року Уряд призупинив процеси з відшкодування ПДВ, зокрема при продажу продукції за кордон, що по суті збільшило на 14% собівартість української агропродукції [4; 7].

Крім того, акцент на сировинному експорті змістив увагу виробників з розвитку сектора переробно-харчових виробництв на введення додаткових потужностей у рослинницьку підгалузь аграрної сфери, що супроводжується збереженням площі посівних площ основних експортоорієнтованих сільськогосподарських культур (соняшник, кукурудза, ріпак). Підтвердженням даного припущення є те, що у 2010 р. питома вага продуктів рослинного походження в сукупному аграрному експорті становила 40,0% (3976,3 млн дол.), а у 2022 р. – 57,6% (13472,7 млн дол.). Натомість питома вага живих тварин і продуктів тваринного походження в сукупному аграрному експорті у 2010 р. становила 7,8% (771,4 млн дол.), а у 2022 р. – 6,3% (1471,8 млн дол.). Занепокоєння викликає факт того, що у 2022 р. порівняно з 2010 р. на 15,2% зменшилася питома вага готових харчових продуктів у сукупному аграрному експорті. Даний тренд призвів до збільшення залежності економіки України від низькодохідних сільськогосподарських продуктів, що також супроводжується виснаженням і розбалансуванням природно-ресурсної основи розвитку сільськогосподарського виробництва.

У 2022 р. порівняно з 2010 р. також відбулися суттєві зрушення у структурі сукупного імпорту сільськогосподарської продукції та продовольчих товарів. Про посилення сировинної спрямованості сукупного аграрного імпорту свідчить той факт, що у 2022 р. порівняно з 2010 р. питома вага продуктів рослинного походження в імпортних поставках аграрного сектора збільшилася на 4,8%. На 0,3% у 2022 р. порівняно з 2010 р. збільшилася питома вага готових харчових продуктів у сукупному аграрному імпорті.

█ Експорт сільськогосподарської та продовольчої продукції, млрд дол.

----- Частка продукції з високою доданою вартістю в загальному обсязі аграрного експорту, %

Рис. 1. Експорт сільськогосподарської та продовольчої продукції в Україні, 2010-2022 рр.

Джерело: розраховано за даними Державної служби статистики України.

Порівнянних позитивних змін у зовнішньоекономічній діяльності в аграрному секторі України можна досягти за умови забезпечення позитивного сальдо в торгівлі готовими харчовими продуктами, які відзначаються високою доданою вартістю (рис. 2).

За період 2010–2021 рр. експорт продукції харчової промисловості збільшився на 46%. Разом із тим у 2022 р. розмір експорту фактично зменшився до рівня 2010 р. Це стало наслідком збройної агресії російських загарбників.

Потрібно зазначити, що в структурі експорту готових харчових продуктів велику частку займають залишки та відходи харчової промисловості. Крім того, імпорт продукції харчової промисловості за період 2010–2022 рр. не перевищував експорт, за винятком 2022 р., коли збільшення поставок готових харчових продуктів з-за кордону було більше за експорт даної товарної групи на 4%, що пов'язано з впливом чинників воєнного часу.

Удосконалення системи регулювання зовнішньоекономічної діяльності в аграрному секторі економіки України має відштовхуватися від розуміння того, що в умовах воєнного часу, руйнації й окупації численних об'єктів експортоорієнтованих галузей, передусім гірничо-металургійного комплексу, активізація зовнішньоекономічних зв'язків вітчизняних суб'єктів аграрного та агропромислового підприємства виступає вагомим чинником валютних надходжень до країни, детермінантом ділової активності в регіональних господарських комплексах, зокрема на території сільських територіальних громад, структуроутворювальною ланкою в агропродуктових ланцюгах різноманітної спеціалізації.

Першочерговими кроками в частині підвищення результативності регулювання зовнішньоекономічної діяльності в аграрному секторі виступає урізноманітнення методів та інструментів прямої та непрямой бюджетної підтримки аграрного експорту, насамперед:

- ✦ забезпечення своєчасного та безперебійного відшкодування ПДВ українським експортерам аграрної продукції;
- ✦ урізноманітнення методів та інструментів кредитної підтримки експортерів продукції з високою доданою вартістю та операторів високотехнологічного імпорту для потреб агротехнічного, зооветеринарного та агрохімічного забезпечення розвитку вітчизняної аграрної сфери;
- ✦ диверсифікація методів та інструментів бюджетної та кредитної підтримки розбудови логістично-складської інфраструктури зберігання сільськогосподарської продукції та продовольчих товарів у прикордонних терміналах;
- ✦ бюджетне фінансування заходів подальшої гармонізації вітчизняних та європейських

стандартів та регламентів якості та безпечності сільськогосподарської продукції та готових харчових продуктів;

- ✦ стимулювання нарощення виробництва та експорту продукції органічного землеробства та скотарства;
- ✦ урізноманітнення форм бюджетно-податкової та кредитної підтримки проектів утилізації відходів та залишків харчової промисловості з метою виробництва цінних кормових добавок, різноманітних видів біологічного палива та органічних добрив для подальшої їх реалізації на зовнішніх ринках.

Одним із основних пріоритетів модернізації наявної системи регулювання зовнішньоекономічної діяльності в аграрному секторі є урізноманітнення методів та інструментів стимулювання експорту сільськогосподарської продукції та продовольчих товарів органічного походження, а також нарощення обсягів експорту тих видів аграрної продукції, які дають можливість освоїти нові сегменти ринків окремих частин світу. Передусім це стосується стимулювання нарощення обсягів виробництва та експорту продукції органічного землеробства та органічного скотарства, виходячи з того, що на ринках розвинутого Заходу органічна продукція користується підвищеним попитом, а це відкриває перед Україною значні перспективи щодо експансії на ємні ринки європейського континенту. Ба більше, виробництво органічної сільськогосподарської продукції – це прерогатива сектора малого та середнього аграрного підприємства, а це, своєю чергою, означає зміцнення позицій цих секторів на ринках аграрної продукції та зростання рівня сільської зайнятості та самозайнятості.

ВИСНОВКИ

Внаслідок повномасштабного вторгнення російських агресорів на територію України, яке призвело до руйнації та окупації великої кількості підприємств ключових ланок національного господарського комплексу, ще більш вагомою стала роль аграрного сектора в розширеному відтворенні ресурсно-виробничого потенціалу економіки загалом і забезпечення макроекономічної стабільності в країні зокрема. Однією з ключових складових поступального та збалансованого розвитку аграрного сектора виступає зовнішньоекономічна діяльність суб'єктів аграрного підприємства та переробно-харчових виробництв, яка підвищує рівень капіталізації сільськогосподарського виробництва та переробної ланка АПК і чинить кумулятивний позитивний вплив на відтворувальні пропорції в суміжних ланках.

Дослідження показали, що необхідною умовою активізації зовнішньоекономічних зв'язків суб'єктів аграрного та агропромислового підприємства, зокрема здійснення експортно-імпортних операцій,

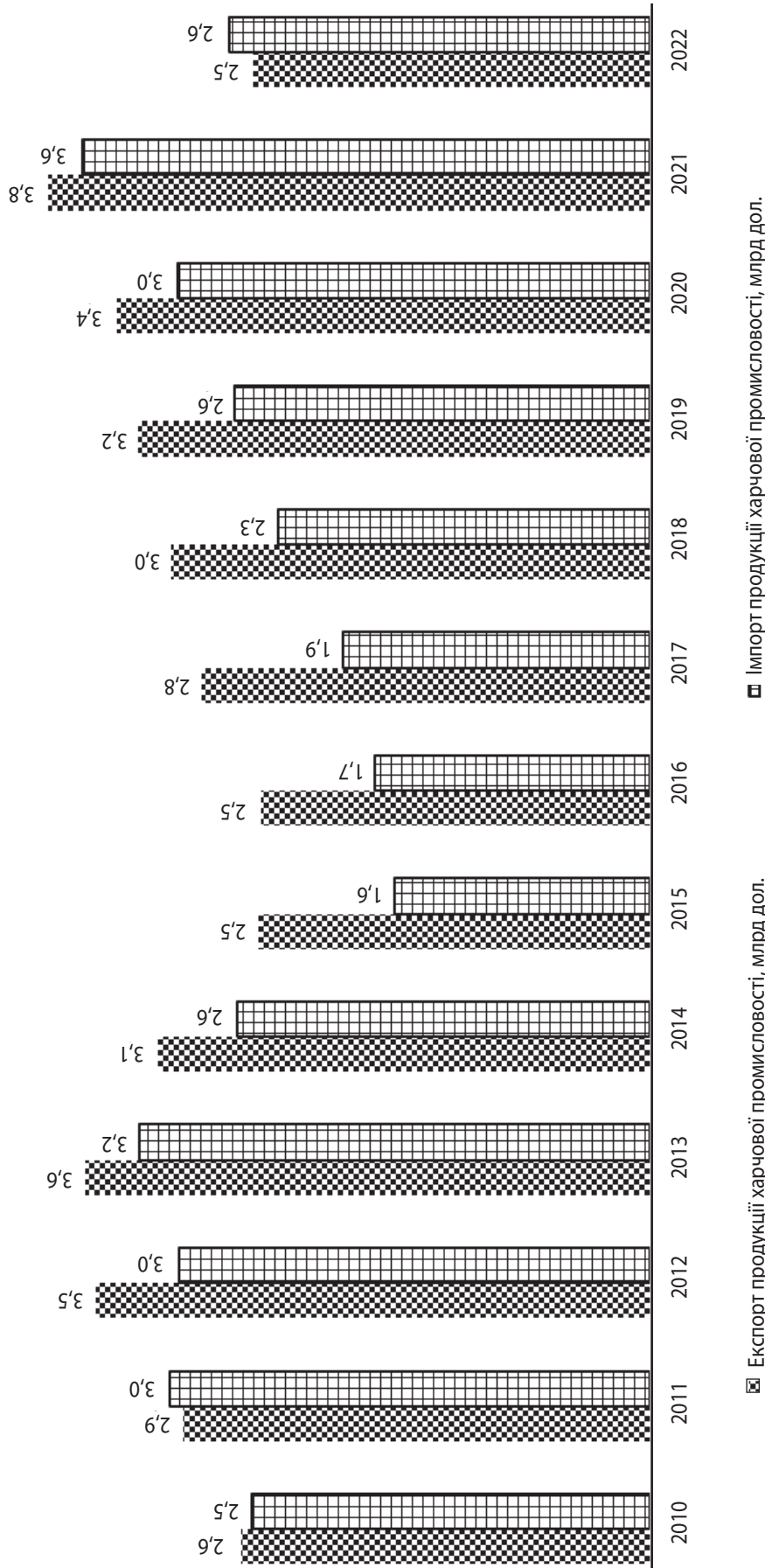

Рис. 2. Експортно-імпортні операції, пов'язані з продукцією харчової промисловості, 2010–2022 рр.

Джерело: розраховано за даними Державної служби статистики України.

виступає вдосконалення системи регулювання даного виду діяльності як логічного поєднання методів, інструментів та важелів бюджетно-податкового, грошово-кредитного, антидемпінгового, страхового, ліцензійно-дозвільного та регламентного впливу на відтворювальні пропорції в агропродуктових ланцюгах експортерів та імпортерів аграрної продукції. Удосконалення регулювання зовнішньоекономічних зв'язків в умовах воєнного стану має передбачати урізноманітнення методів та інструментів стимулювання експорту аграрної продукції з високою доданою вартістю та високотехнологічного імпорту продукції агротехнічного, зооветеринарного та агрохімічного спрямування, критично необхідної для розвитку аграрного сектора України. ■

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Ключник А. В. Особливості регулювання розвитку зовнішньоекономічної діяльності аграрних підприємств. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Економічні науки»*. 2015. Вип. 10. Ч. 1. С. 121–124. URL: http://www.ej.kherson.ua/journal/economic_10/31.pdf
2. Ключник А. В., Федоренко А. І. Регулювання зовнішньоекономічної діяльності аграрного сектора в умовах євроінтеграційних процесів України. *Інноваційна економіка*. 2013. № 4. С. 11–14. URL: [http://base.dnsgb.com.ua/files/journal/%D0%86nnovastijna-ekonomika/IE-4\(42\)-2013/InnEco_4-42-2013_11-14.pdf](http://base.dnsgb.com.ua/files/journal/%D0%86nnovastijna-ekonomika/IE-4(42)-2013/InnEco_4-42-2013_11-14.pdf)
3. Міщенко Д. А., Міщенко Л. О. Теоретичні основи механізму державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності в Україні. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2021. № 2. DOI: <https://doi.org/10.32702/2307-2156-2021.2.6>
4. Ревенко М. Податкова політика в період війни: чи витримає аграрний сектор / Економічна правда. 16.11.2022. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2022/11/16/693912/>
5. Рыбакова Т. О. Система фінансового регулювання зовнішньоекономічної діяльності. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. 2018. № 31. С. 106–109. URL: <http://www.vestnik-econom.mgu.od.ua/journal/2018/31-2018/23.pdf>
6. Свистун Л. А., Попова Ю. М., Штепенко К. П. Державне регулювання аграрного сектора економіки в контексті забезпечення завдань сталого розвитку. *Ефективна економіка*. 2020. № 11. DOI: <https://doi.org/10.32702/2307-2105-2020.11.93>
7. Уляницький Д., Шевчук С. Перевірки замість грошей. Податкова повертає частину боргу з ПДВ, але виплати отримують не всі. У чому проблема / Forbes. 24.06.2022. URL: <https://forbes.ua/inside/perevirki-zamist-groshey-derzhava-povertae-eksporteram-chastinu-z-ponad-1-mlrd-borgu-z-vidshkoduvannya-pdv-odnak-viplati-otrimuyut-ne-vsi-u-chomu-problema-24062022-6784>
8. Філіпенко Т. В., Філіпенко А. С. Державні механізми стимулювання розвитку зовнішньоекономічної діяльності в Україні. *Право та державне управління*. 2021. № 4. С. 83–88. DOI: <https://doi.org/10.32840/pdu.2021.4.13>

REFERENCES

- Filipenko, T. V., and Filipenko, A. S. "Derzhavni mekhanizmy stymuliuvannya rozvytku zovnishnyoekonomichnoi diialnosti v Ukraini" [State Stimulating Mechanisms for the Development of Foreign Economic Activity in Ukraine]. *Pravo ta derzhavne upravlinnia*, no. 4 (2021): 83-88. DOI: <https://doi.org/10.32840/pdu.2021.4.13>
- Kliuchnyk, A. V. "Osoblyvosti rehuliuвання rozvytku zovnishnyoekonomichnoi diialnosti ahrarnykh pidpriemstv" [Peculiarities of Regulation of Development of Foreign Economic Activity of Agricultural Enterprises]. *Naukovyi visnyk Khersonskoho derzhavnoho universytetu. Seriya «Ekonomiczni nauky»*, iss. 10, part 1 (2015): 121-124. http://www.ej.kherson.ua/journal/economic_10/31.pdf
- Kliuchnyk, A. V., and Fedorenko, A. I. "Rehuliuвання zovnishnyoekonomichnoi diialnosti ahrarnoho sektora v umovakh yevrointehratsiinykh protsesiv Ukrainy" [Regulation of Foreign Economic Activity of the Agrarian Sector in the Conditions of the European Integration Processes of Ukraine]. *Innovatsiina ekonomika*, no. 4 (2013): 11-14. [http://base.dnsgb.com.ua/files/journal/%D0%86nnovastijna-ekonomika/IE-4\(42\)-2013/InnEco_4-42-2013_11-14.pdf](http://base.dnsgb.com.ua/files/journal/%D0%86nnovastijna-ekonomika/IE-4(42)-2013/InnEco_4-42-2013_11-14.pdf)
- Mishchenko, D. A., and Mishchenko, L. O. "Teoretychni osnovy mekhanizmu derzhavnoho rehuliuвання zovnishnyoekonomichnoi diialnosti v Ukraini" [Theoretical Fundamentals of the Mechanism of State Regulation of Foreign Economic Activity in Ukraine]. *Derzhavne upravlinnia: udoskonalennia ta rozvytok*, no. 2 (2021). DOI: <https://doi.org/10.32702/2307-2156-2021.2.6>
- Revenko, M. "Podatkova polityka v period viiny: chy vytrymaie ahrarnyi sektor" [Tax Policy During the War: Will the Agricultural Sector Survive?]. *Ekonomiczna pravda*. November 16, 2022. <https://www.epravda.com.ua/columns/2022/11/16/693912/>
- Rybakova, T. O. "Systema finansovoho rehuliuвання zovnishnyoekonomichnoi diialnosti" [The System of Foreign Economic Activity Financial Regulation]. *Naukovyi visnyk Mizhnarodnoho humanitarnoho universytetu*, no. 31 (2018): 106-109. <http://www.vestnik-econom.mgu.od.ua/journal/2018/31-2018/23.pdf>
- Svystun, L. A., Popova, Yu. M., and Shtepenko, K. P. "Derzhavne rehuliuвання ahrarnoho sektora ekonomiky v konteksti zabezpechennia zavdan staloho rozvytku" [State Regulation of the Agricultural Sector in the Context of Ensuring Sustainable Development]. *Efektivna ekonomika*, no. 11 (2020). DOI: <https://doi.org/10.32702/2307-2105-2020.11.93>
- Ulianytskyi, D., and Shevchuk, S. "Perevirky zamist hroshei. Podatkova povertaie chastynu borhu z PDV, ale vyplaty otrymuyut ne vsi. U chomu problema" [Checks Instead of Money. The Tax Office Returns Part of the VAT Debt, but not Everyone Receives Payments. What Is the Problem?]. *Forbes*. June 24, 2022. <https://forbes.ua/inside/perevirki-zamist-groshey-derzhava-povertae-eksporteram-chastinu-z-ponad-1-mlrd-borgu-z-vidshkoduvannya-pdv-odnak-viplati-otrimuyut-ne-vsi-u-chomu-problema-24062022-6784>